

ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

"Όταν τὸ φῶς τῆς γνώσεως τὰ πάντα θά φωτίσῃ,
Καὶ ἀδελφότητος τοὺς λαοὺς συσπείρῃ ἐν σοφίᾳ,
"Όταν εἰσδῶσ' ἡ πρόδοσις παντοῦ, καὶ οὐδεμία
Πτυχή ἀνεξερεύνητος ὑπάρξῃ ἐν τῇ κτίσει.

"Ω! τότε κι' οἱ ἐρατεινοὶ θεοὶ τῶν Ὀλυμπίων,
Οἱ ἀναζώντες σήμερον λαμπρῶς εἰς τοὺς ἀστέρας,
Θά ἐξωσθῶσι τῶν χρυσῶν αὐτῶν καταφυγίων,
Καὶ τέλειον θ' ἀπαρνηθῆ ὁ κόσμος τὰς χιμαῖρας.

Κι' εἰς οὐρανόν, τοῦ οὐρανοῦ ἀείους καὶ τῆς φήμης,
Θ' ἀναβιβάσ' ἡ ποίησις καὶ θά καταστερίσῃ
Ἐκείνους ὅσοι, πρὸς θεοὺς καὶ ἡμίθεοις ἴσοι,
Ἐπάλασαν καὶ ἤβλησαν ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης.

Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ.

ΠΕΡΙ ΠΕΝΘΟΥΣ

ΕΤ'

Περὶ πένθους ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἐν Μαλαισίᾳ.

Τὰ ἐν τοῖς πένθεσι γινόμενα ἐν τῷ ἰαβαϊκῷ πελάγει εἰσὶ ποικιλώτατα. Ἄλλοτε οἱ Βατταῖοι ἐφόρευον καὶ ἔτρωγον εὐσεβῶς καὶ ἐν πομπῇ τοὺς γεγηρακότας γονεῖς, τὸ αὐτὸ δ' ἐποίει, κατὰ τὸν Μάρκον Πόλον καὶ Ἰνδικόν τι ἔθνος (1) κατὰ δὲ τὸν Ἡρόδοτον οἱ Ἰσσηδόνες, οἵτινες κατατέμνοντες τὸν τεθνεῶτα γονεῖα, ἀναιμῖγνον τὰ κρέα αὐτοῦ μετὰ τῶν κρεῶν προβάτων καὶ προετίθουν τράπεζαν εἰς πάντας τοὺς προσήκοντας.

Νῦν ἡ ταφή τῶν νεκρῶν εἶναι συνηθεστάτη ἐν τῷ ἰαβαϊκῷ πελάγει. Ὑπάρχουσι νεκροταφεῖα ἐν λόφοις, σκιαζόμενα ὑπὸ τοῦ φυλλώματος ἐπιταφίων δένδρων (*plumeria acutifolia*). Ἐν παλαιότεροις χρόνοις οἱ νεκροὶ ἢ ἐγκατελείποντο παρὰ τὴν βίξαν δένδρου ἐν δάσει, ἢ ἐρίπτοντο εἰς τὸ ὕδωρ, ἢ ἕκαιοντο μετὰ μίξιν ἢ πλειόνων γυναικῶν, σφαιζομένων πρότερον. Τοῦτο δ' ἐγένετο προφανῶς κατὰ μίμησιν τῶν Ἰνδικῶν σοῦττις. Ἐνιαχοῦ προτιμᾶται ἡ ἐκθεσις τοῦ νεκροῦ ἐπὶ ἱκρωμάτων, κατὰ τὸν τρόπον τῶν Πολυνησίων καὶ τῶν Ἀμερικανῶν. Τὸ πτώμα, κατατιθέμενον ἐν φερέτρῳ, ἀποτίθεται ὑψηλὰ ἐπὶ ξυλώσεως στηριζομένης διὰ πασσάλων. Οἱ ἰθαγένεῖς Πουλονίξ σπεύρουσιν ἔπειτα περὶ τὸ ἱκρωμα ἀναβριχητικὰ φυτὰ, ἅτινα μετ' οὐ πολὺ καλύπτουσι τὸ φέρετρον διὰ χλωροῦ περιβλήματος. Τὰ αὐτὰ περίπου τελοῦσι καὶ οἱ Καγιανοὶ τοῦ Βορνέου, οἵτινες ὁμῶς φυλάττουσιν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας τὸν νεκρὸν ἐν ταῖς κατοικίαις αὐτῶν, καὶ τῷ προσφέρουσι τροφὰς καὶ ἀνάπτουσι περὶ αὐτὸν φῶτα, ἐν ᾧ αἱ γυναῖκες κόπτονται καὶ ὀδύρονται. Μετὰ τοῦ νεκροῦ θάπτουσι καὶ τὰ πράγματα αὐτοῦ, πολλάκις δὲ καὶ τὸν δούλον, ἐπὶ τούτῳ φονευόμε-

νον, διότι ἡ σκιά τοῦ θανόντος ἀνάγκη νὰ ἔχη προσήκουσαν συνοδίαν ἐν τῷ ἄλλῳ κόσμῳ. Ἐκ τῆς αὐτῆς δοξασίας ὀρμώμενοι καὶ οἱ Δαυῆσκοι τοῦ Βορνέου φιλοτιμοῦνται μετὰ ζήλου νὰ συλλέξωσιν ὅσον ἔνεστι πλείονας κεφαλὰς, πιστεύοντες ὅτι ὁ ἀποκεφαλίζομενος ὑποχρεοῦται νὰ δουλεύῃ αὐτοῖς ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ. Διὰ τοῦτο δὲν ἀποβάλλουσι τὸ πένθος ἐπὶ τῷ θανάτῳ συγγενοῦς, ἂν μὴ κατορθώσῃ νὰ προμηθευθῶσι μίαν κεφαλὴν, ἢτοι ἐν ἄλλοις λόγοις νὰ πέμψωσιν ἓνα δούλον εἰς τὸν τεθνεῶτα. Πατὴρ, ἀπολέσας υἱόν, φονεύει τὸν πρῶτον ἐντυγχάνοντα, θεωρῶν τοῦτο καθήκον ἱερόν. Δὲν ἐπιτρέπεται δὲ παντὶ νέῳ νὰ νυμφευθῆ, ἂν μὴ προμηθευθῆ μίαν κεφαλὴν. Αἱ ἐνέδραι καὶ αἱ παγίδες πρὸς σύλληψιν καὶ ἀποκεφάλισιν ἀνθρώπων εἶνε ἔθιμον ἐθνικόν τῶν Δαυῆσκων, οἵτινες θεωροῦσι τοῦτο πολλῶν ἐπαίνων ἄξιον. Κατὰ τὸν Wallace, οἱ Δαυῆσκοι εἰσὶν ἄλλως ἀγαθοί, ὅπερ οὐδόλις εἶνε παράδοξον· διότι τὸ αἶσθημα τοῦ καθήκοντος, φωτιζόμενον ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ὠθεῖ καὶ αὐτοὺς καὶ πολλοὺς ἄλλους εἰς μυσαρὰς παρεκτροπὰς.

Τὰ ὑπὸ τῶν Μογγόλων καὶ τῶν Μογγολοειδῶν τῆς ἡπειρωτικῆς Ἀσίας συνεπιζόμενα ἐν τοῖς πένθεσι, καίτοι διαφέροντα ἀλλήλων ἐν τοῖς καθ' ἕναστον, παρουσιάζουσι μεγάλην ὁμοιότητα ἐν τοῖς καθόλου. Φαίνεται δὲ, ὅτι πάντες οἱ ἐθνικοὶ κλάδοι τῆς μεγάλης ἐκείνης φυλῆς ἐν ἀρχῇ ἐγκατέλειπον τοὺς νεκρούς, ἢτοι ἐκθέτοντες ἐν ἀγροῖς, ἢτοι ῥίπτοντες αὐτοὺς εἰς τὴν θάλασσαν, εἰς ποταμούς κλπ. Εἶτα δὲ κατέκαιον πυρὶ τοὺς ἐπισημούς ἄνδρας, καὶ τέλος, ὡς συμβαίνει νῦν ἐν Σινικῇ, τὴν καῦσιν τῶν νεκρῶν ἀντικατέστησεν ἡ ταφή. Ἐνιαχοῦ δ' ἀπαντῶσιν ὡσαύτως, τὸ ἁπλοῦς ἐν συμβολικαῖς περιστάσεσι, καὶ αἱ ἐπικήδειαι θυσίαι πραγμάτων ἢ ἀνθρώπων.

Ἡ τῶν νεκρῶν καῦσις δεῖται καὶ χρόνου μακροῦ καὶ δαπανῶν οὐκ ὀλίγων, διὰ τοῦτο οὐδαμοῦ δύνανται νὰ συμμορφωθῶσι τῇ συνηθείᾳ ταύτῃ αἱ πένητες. Ὅθεν ἡ ἐγκαταλείψις τῶν νεκρῶν εἶναι ἐν μεγάλῃ χρήσει παρὰ τοῖς Μογγόλοις καὶ τοῖς Μογγολοειδέσι τῶν κατωτέρων τάξεων. Τοῦτου δ' ἕνεκα καὶ οἱ τοῦ ὄχλου ἐν Σιάμη ῥίπτουσι τοὺς νεκρούς αὐτῶν εἰς τὸ ὕδωρ, ἀνευ πομπῆς τινὸς διάσδήποτε.

Ὅμοιως οἱ Θιβέτιοι ἐγκαταλείπουσι τοὺς νεκρούς τῶν οἰκείων ἐλώρια εἰς τοὺς κόρακας καὶ τοὺς γῦπας, κλπ. Τοῦτ' αὐτὸ ποιοῦσι καὶ οἱ πλείστοι τῶν Μογγόλων, αἵτινες ἐρωτῶσι μόνον τοὺς Λάμας, ὅπως μάθωσιν εἰς πόαν διεύθυνσιν πρέπει νὰ τεθῆ τὸ πτώμα. Τὰ δὲ τεθνεῶτα παιδία ἐμβάλλουσι εἰς δερματίνους σάκκους, μετὰ τῆς προσηκούσης προμηθείας βουτύρου καὶ ἄλλων τροφῶν, καὶ εἶτα ἐκθέτουσιν αὐτὰ εἰς τὰς ὁδοὺς· διότι δοξάζουσιν, ὅτι ἡ νεκρὰ σκιά αὐτῶν, προῦρος χωρισθεῖσα τοῦ σώματος, ἐνδέχεται νὰ ἐν-

(1) Τὸ αὐτὸ ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος (B, 38) διὰ τοὺς καλουμένους Καλατίας τῶν Ἰνδῶν, «οἱ τοὺς γονεῖς κατεσθίουσι.» Σ. τ. Μ.

σαρκωθῆ ἐν τοῖς κόλποις γυναικίος τινος, κατὰ τὴν διάβασιν αὐτῆς ἐκείθεν.

Πιθανὸν εἶναι, ὅτι αἱ κίτρινοι φυλαί μετὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν νεκρῶν παρεδέχθησαν τὴν καῦσιν. Ἐνίοτε ὅμως συγχωνεύονται καὶ οἱ δύο τρόποι· οὕτω λόγου χάριν ἐν Σιάμη προτοῦ νὰ καύσωσι τὸ πτώμα, χωρίζουσι τὰς σάρκας αὐτοῦ, ἃς ῥίπτουσιν εἰς τοὺς θῶας καὶ τοὺς γυψας. Πολλοὶ δὲ Τάταροι, παρ' οἷς ἄγνωστος ἡ τῶν νεκρῶν καῦσις, κατακόπτουσι τὰ πτώματα τῶν οἰκείων καὶ παραβάλλουσι τὰ κομμάτια αὐτῶν βορὰν εἰς τοὺς κύνας. Ἄλλ' ἐν τῇ μογγολικῇ Ἀσίᾳ ἡ καῦσις τῶν νεκρῶν καὶ μάλιστα τῶν ἐπισήμων, εἶναι ἐν μεγάλῃ χρήσει. Ἐν Σιάμ οἱ νεκροὶ ἀρχηγῶν κατακαίονται διὰ μεγάλης δαπάνης, ἐπὶ μεγαλοπρεποῦς πυρᾶς, ἧς ἡ κατασκευὴ καὶ χρόνον πολὺν καὶ χρήματα οὐκ ὀλίγα ἀπαιτεῖ· τούτου δ' ἕνεκα προτοῦ νὰ τὰ κατακαύσωσι ταριχεύουσι τὰ πτώματα. Οἱ δὲ τοῦ ὄχλου καίουσι καὶ αὐτοὶ ἐνίοτε τὰ πτώματα τῶν οἰκείων, ἀλλ' οὐχὶ βεβαίως ὡς αἱ ἐπίσημοι μὴ θυνάμενοι μάλιστα νὰ ταριχεύωσι τοὺς νεκρούς, ἕνεκα τῆς ἀπαιτουμένης πρὸς τούτο δαπάνης, φροντίζουσι πολλάκις ν' ἀποκόπτωσι μέρος τῶν σαρκῶν, καὶ νὰ ῥίπτωσιν, ὡς οἱ Τάταροι, εἰς τοὺς κύνας, τοὺς γυψας κλπ. Οἱ πλοῦσοι Μογγόλοι φιλοτιμοῦνται νὰ κατακαίωσι τοὺς νεκρούς τῶν συγγενῶν ἐν κλιθάνοις ἐπίτηδες κατασκευαζομένοις ἐν τῇ τελετῇ δὲ τῆς καύσεως παρίστανται καὶ λάμαι, ψάλλοντες νεκρῶσμον ἀκολουθίαν. Οἱ Θιβέτιοι ἐμβάλλουσι τοὺς νεκρούς εἰς λάργακκας πολυτελεῖς καὶ κατακαίουσιν αὐτοὺς, ὑπευλοῦσης μουσικῆς παρίστανται ἐπίσης ἐν τῇ τελετῇ καὶ ἱερεῖς, ἀδρῶς ἀμειβόμενοι, ὡς εἰκός. Οἱ καθ' ἡμᾶς Σίναί ἐλησμόνησαν, ὡς φαίνεται, τὴν συνήθειαν τῆς καύσεως τῶν νεκρῶν, ἀλλ' ἐτήρουν αὐτὴν ἔτι ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Μάρκου Πόλου, τοῦλάχιστον ἐν τισὶ χώραις τοῦ ἀπεράντου κράτους αὐτῶν.

Ἄλλὰ καὶ ἡ ταφὴ τῶν νεκρῶν εἶναι ἐν πολλῇ χρήσει ἐν τῇ μογγολικῇ Ἀσίᾳ. Οἱ Σιάμοι θάπτουσι μόνον τὰ πρὸ τῆς ὀδοντοφυΐας θνήσκοντα νήπια καὶ τὰς ἐγκύους γυναικὰς τὰς μάλιστα ἐκθάπτουσι μετ' ὀλίγους μῆνας, ὅπως τὰς καύσωσιν. Οἱ Βιρμάνοι ὅτε μὲν θάπτουσι, ὅτε δὲ κατακαίουσιν τοὺς νεκρούς. Οἱ νομάδες Μογγόλοι θάπτουσι τὰ πλείστα τῶν πτωμάτων, ἅτινα δὲν ἐκθέτουσιν εἰς βορὰν τῶν θηρίων. Οἱ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες τῶν Μογγόλων θάπτονται ἐνίοτε ἐν εὐρυτάτοις ὑπογείαις τάφοις, μετὰ πολλῆς καὶ δαπανηροτάτης πομπῆς, ἐπισημαζομένων πολλῶν ἀνθρώπων. Ὑπεράνω τοῦ ὑπογείου τάφου κτίζουσι μέγα οἰκοδόμημα, κοσμούμενον διὰ βουδικῶν ἀγάλματων, εἰς ὃ ἀποθέτουσι τὰς βασιλικὰς στολὰς, πολυτίμους λίθους καὶ μεγάλαις ποσότη-
τας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Περὶ δὲ τὸν νεκρὸν τοῦ

ἡγεμόνος, ὃν θέτουσιν ἐν στάσει βουδιστοῦ δεομένου, τοποθετοῦσι παιδιὰ φαρμάκῳ ἀποκτεινόμενά πρὸς τούτο, ὧν ἄλλο μὲν κρατεῖ τὸ ῥιπίδιον, ἄλλο τὴν κηροσύριγγα κλπ. τοῦ θανόντος.

Εἶναι τοῖς πλείστοις γνωστὸν, ὅποσῃν σημασίαν ἀποδίδουσιν εἰς τὰς ἐπιταφίους τελετὰς οἱ Σίναί, οἵτινες ἄλλως οὐδαμῶς ταράσσονται ἐκ τῶν παιδαριωδῶν ῥόδων, οὐς ἐμπνέει ἡμῖν ὁ θάνατος. Ἀξιάγαστος θεωρεῖται ἐν Σινικῇ, καὶ εὐσεβοῦς υἱοῦ ἔργου ἢ δωρεὰ λαμπροῦ φερέτρου εἰς γηραιούς γονεῖς. Χαίρουσι δὲ τὰ μάλιστα καὶ οἱ γονεῖς τοιοῦτο λαμβάνοντες δῶρον, διότι οἱ Σίναί, ἀπηλλαγμένοι κατὰ τὸ πλεῖστον τῶν ἡμετέρων ζοφερῶν δοξασίῶν περὶ μελλούσης ζωῆς, ἀτενίζουσι μετὰ πολλῆς ἀταραξίας τὸν θάνατον. Ἄλλ' οἱ συγγενεῖς τοῦ θανόντος ἐν Σινικῇ καὶ αὐτὴν τὴν μεγαλοπρεπεστάτην κηδείαν ὑπολαμβάνουσι ὑποδεεστέραν τῆς ἐμπρεπούσης τῷ νεκρῷ, καὶ διὰ τούτου πολλάκις καταστρέφονται οἰκονομικῶς οἰκογενεῖαι, ὅπως κηδεύσωσι προσηκόντως νεκρὸν.

Αἱ ἐπικηδεῖαι θυσίαι, μέχρι τοῦ νῦν οὔσαι ἐν χρήσει κατὰ τὸν θάνατον ἐπισήμων τινῶν Τατάρων, εἶναι συνήθεια ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐρριζωμένη ἐν τῇ μογγολικῇ φωνῇ. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μάρκου Πόλου, κομιζομένου τοῦ νεκροῦ ἄρχοντος Τατάρου εἰς τὴν τελευταίαν κατοικίαν αὐτοῦ, οἱ συνοδευόντες τὴν κηδείαν συνειθίζον νὰποκτεινῶσι τοὺς ἐντυχάνοντας, ἐπιλέγοντες: «Ὑπάγετε νὰ ὑπηρετήτε τὸν αὐθέντην σας εἰς τὸν ἄλλον κόσμον». Συνειθίζον ἐπίσης νὰ ἐπισφάτωσι τὸν κάλλιστον τῶν ἵππων τοῦ θανόντος, ὅπως δύνηται οὗτος νὰ ἐπιβιβῆ αὐτοῦ ἐν τῇ ἄλλῃ ζωῇ.

Ἀπανταχοῦ σχεδὸν ἡ φαντασία τοῦ κατὰ φύσιν ἀνθρώπου ἐπλασεν, ὅτι ἡ ζωὴ ἐξηκολούθει μετὰ θάνατον κατὰ τύπον ἀναλογώτατον τῇ πραγματικῇ ὑπάρξει. Ὅθεν φυσικωτάτη ἦτο ἡ σκέψις, ὅτι δεόν νὰ χορηγῆται τῇ αἰθερίᾳ καὶ ὑλικῇ σκιᾷ τοῦ τεθνεώτος συνοδία τῶν αἰθερίων ἐπίσης σκιῶν τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἐρίλου καὶ ἐθεράπευον αὐτὸν ζῶντα, τῶν κατοικιδίων ζῴων, τῶν ὄπλων καὶ τῶν τοιοῦτων, ὧν κατὰ τὴν ὄρα-
τὴν αὐτοῦ ὑπάρξιν ἐποιεῖτο χρῆσιν. Ἡ ὀλεθρία αὕτη δοξασία ὑπηγόρευσε βεβαίως τὸν φόνον ἐκατομμυρίων ἀνθρώπων, ἔχνη δὲ ταύτης ἀπαντῶσιν ἐν πᾶσι σχεδὸν ταῖς ἀνθρωπίναις κοινωνίαις.

Ὁ σινικὸς λαός, ὁ ἥμιστος φιλόθησκος πάντων τῶν λαῶν, διήλθε καὶ οὗτος, ὡς πάντες οἱ λοιποὶ, χρόνους δεισιδαιμόνων προλήψεων. Εἶδομεν ὅτι ἐπὶ τοῦ Μάρκου Πόλου ἦσαν ἀκόμη ἐν χρήσει ἐν τισὶ σινικαῖς ἐπαρχίαις αἱ φονικαὶ θυσίαι· ἀλλὰ καὶ τότε ἐν ἄλλαις ἐπαρχίαις μόνον τὰ σύμβολα αὐτῶν διετηροῦντο. Οἱ ἐπισεσαγμένοι ἵπποι, τὰ ὄπλα, αἱ χρυσοπικίλτοι ὀβίαι καὶ τὰ τοιαῦτα

ἀντικαθίσταντο οικονομίας χάριν δι' ὁμοιωμάτων ἐκ περγαμηνῆς, συγκαισμένων τῷ νεκρῷ. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ ἐτήρουν ἐνίοτε τὰ πτώματα κεκλεισμένα ἐν τοῖς φερέτροις ἐπὶ ἑξ̄ μῆνας, καὶ παρέθετον αὐτοῖς ἐπιμελῶς καθ' ἑκάστην τροφάς. Ἀκόμη καὶ σήμερον οἱ Σίνοι παραθέτουσι νεκρικὰ δειπνα, ἐν οἷς προβάλλουσι τῷ νεκρῷ τροφάς, ὡς ἂν ἦτο ζωντανός. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι πλέον συμβολικὸν ἔθος διατηρούμενον ἕνεκα τῆς ἀκρας εὐσεβείας τῶν Σινῶν πρὸς τοὺς γονεῖς, ὧν τὸ πένθος φέρουσαν ἐπὶ τρία ὅλα ἔτη. Ὅμως, ἐπειδὴ διάρκοιεντος τοῦ πένθους, οἱ δημόσιοι λειτουργοὶ ὀφείλουσι νὰ πέψωσι πάσης ἐργασίας, διὰ τούτους ἡ διάρχεια αὐτοῦ περιωρίσθη εἰς εικοσιεπτὰ μῆνας μόνον.

Ἡ χρῆσις τῶν δειπνῶν τῶν νεκρῶν, κοινοτάτη καθ' ἅπασαν τὴν γῆν, προέρχεται προδήλως ἐκ τῆς δοξασίας, ὅτι ἡ ζωὴ οὐδαμῶς ἐκλείπει ἕνεκα τοῦ θανάτου, ὅστις θεωρεῖται συμβεβηκὸς ἀσήμαντον. Ἐν τῷ Βουτάν, λόγου χάριν, ὁ νεκρὸς ἐφυλάσσετο ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, προτοῦ νὰ τεθῆ ἐπὶ τῆς πυρᾶς, καὶ κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον οἱ ἱερεῖς παρέθετον αὐτῷ καθ' ἑκάστην τροφάς. Σήμερον ἀκόμη οἱ κάτοικοι τῆς φινικῆς Ῥωσσίας ἔχουσι ἀνάλογα ἔθιμα. Οἱ Ὀστιάκοι τῆς Σιβηρίας ἀναπαριστῶσι τοὺς ἐπισήμους νεκροὺς δι' εἰδωλίων ἐκ γλυπτοῦ ξύλου καὶ κατὰ τὰ μνημόσυνα αὐτῶν παραθέτουσι τροφάς καὶ εἰς τὰ ζοανίδια ἐκεῖνα. Ὅμοια εἰκονίδια ἔχουσι καὶ αἱ χῆραι τῶν Ὀστιάκων, πρὸς παράστασιν τῶν θανόντων συζύγων, καὶ συγκατακλίνονται μετ' αὐτῶν οἱ συγγενεῖς μάλιστα προσφέρουσι καὶ τροφάς εἰς αὐτά.

Ἀλλαχοῦ δέ, ὡς λόγου χάριν ἐν Σιάμ καὶ ἐν Ταταρίᾳ, περισυλλέγουσι τὴν κόνιν τῶν καέντων νεκρῶν, καὶ ζυμοῦντες αὐτὴν σχηματίζουσι ἢ βουδικὰ εἰδωλία, ἢ δίσκους, τοὺς ὁποῖους θέτουσι πυραμιδοειδῶς. Τὰ δ' οὕτω μεταπλασσομένα νεκρικὰ λείψανα θεωροῦνται *λάρητες*, πενᾶται, οὓς μετ' εὐλαθείας φυλάττουσι, ὑπολαμβάνοντες προδήλως αὐτοὺς ὡς τὸ ἐνδιαίτημα τῶν σκιῶν τῶν τεθνεώτων.

(Ch. Letourneau)

Ἄλλοτε ἔθεωρεῖτο *κολακεία* τὸ νὰ μὴ τολμᾷ τις νὰ λέγῃ τὴν ἀλήθειαν πρὸς τοὺς ἄρχοντας, σήμερον ὅμως δὲν τολμᾷσι νὰ λέγωσι ταύτην καὶ πρὸς τοὺς ὑποδεεστεροὺς. Ἦδη ὅτε τὰ πλήθη ἀσκοῦσι πολιτικὴν ἐξουσίαν, τάσις γενικὴ ὑπάρχει πρὸς περιποίησιν αὐτῶν καὶ *κολακείαν* ὀμιλοῦσι πρὸς αὐτὰ διὰ λόγων γλυκῶν. Ἀποδίδουσι ὀμιλοῦντες εἰς αὐτὰ ἀρετάς, ὧν ἐντελῶς στεροῦνται. Ἀποφεύγουσι δημοσίᾳ νὰ προτείνωσιν ἀληθείας σωτηρίους, ἀλλὰ δυσαρέστους, καὶ ὅπως ἐνίοτε ἀποκτήσωσι τὰς συμπαιθείας τῶν προτείνουσι σχέδια, εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν ὁποίων οὐδέποτε σκοποῦσι νὰ προῶσι.

ΟΙ ΜΕΝΕΞΕΔΕΣ

Ἄνθη τοῦρανοῦ, πεσμένα
 Ἐ τῆς φωχῆς μας γῆς τὸ χῶμα,
 Καὶ γι' αὐτὸ ζωγραφισμένα
 Μὲ τοῦ οὐρανοῦ τὸ χρῶμα.

Ὁ Θεὸς ἀπὸ τὰ ὕψη,
 Πρὶν ἢ τῆ γῆ σὰς βλεῖν κάτω,
 Ἐ τῆ ζωῆ σὰς ἔχει κρῦψη
 Κάτι τι γιὰ χάρισμά του:

Κάτι τι ποῦ νὰ μυρῖζη
 Σὺν ἀγάπῃ, σὰν ἐλπίδα,
 Κάτι τι ποῦ νὰ θυμίζῃ
 Τὴν οὐρανίαν σὰς πατρίδα.

K***

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Κατὰ τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Οὐϊτάκερ ἐν Ἀγγλίᾳ ἀνερῆσαν κατὰ τὸ ἔτος 1884 δεκαεξ̄ νέαι αἵρέσεις χριστιανικαί, ἀναγνωρισθεῖσαι ἐπισήμως ὑπὸ τῆς οικείας ἀρχῆς· ἀπεσέβη δὲ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος μία αἵρεσις ἐκ τῶν πρότερον ὑπαρχουσῶν. Ἐν Ἀγγλίᾳ οὐδὲν εὐκολώτερον τῆς ἰδρύσεως νέας τινὸς θρησκευτικῆς αἵρέσεως.

Νεανίαι τινὲς ἰδρύσαντες σύλλογον παρήγγειλαν εἰς τινα ξυλουργὸν βῆμα καρύτινον. Τὸ βῆμα μετὰ τινὰς ἡμέρας ἦτο ἔτοιμον καὶ μετεφέρθη εἰς τὴν ἀθουσαν τῶν συνεδριάσεων.

— Τί βῆμα εἶνε αὐτό; λέγει ὁ πρόεδρος εἰς τὸν τεχνίτην. Τί ἐλεεινὴ ἐργασία! . . . Αὐτὸ θὰ σπάσῃ ἐντὸς ὀλίγου.

— Ἐνοιά σας, κύριε πρόεδρε, θὰ βαστάξῃ πολὺ περισσότερο παρὰ ὁ σύλλογος.

Ὑπάλληλός τις ὑπουργείου ἠλλάξεν ὑπηρετρίαν. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἡ νέα ὑπηρετρία φέρει εἰς τὸν ὑπάλληλον τὸν καφέ.

— Σὰς ἔφερα, ἀφεντικὸ, τὸν καφέ.
 — Κρίμα, ἐξέχασα νὰ σοῦ πῶ νὰ μὴ μοῦ ψήσῃς καφέ. Τὸ πρῶτ' δὲν πίνω ποτὲ καφέ, γιατί' δὲν ἠμπορῶ τότε νὰ κοιμηθῶ διόλου ἔς τὸ ὑπουργεῖο.

Ἀφέλεια παιδική;
 Ὁ Μιμῆκος πρὸς τὸν παπποῦν.
 — Σήμερα, παπποῦ, ὁ τὸν περίπατο εἶδαμε δύο γαϊδουράκια. Τὸ ἓνα ἦταν ἄγρο· μεγάλο· τὸ ἄλλο ἦταν μικρὸ μικρὸ . . . νὰ τόσο!
 Ὁ παπποῦς. — Καὶ πόσο ἦταν μεγάλο;
 — Ἦταν σὰν κ' ἐμένα μεγάλο.
 — Καὶ πόσο ἦταν τὸ ἄλλο;
 — Νὰ τόσο . . . σὰν κ' ἐμένα ἀπάνω κάτω, παπποῦ.

Ὁ μικρὸς Γεώργιος ἀκούσας τὸν διάλογον:
 — Δὲν ντρέπεσαι, Μιμῆκο, τί λές; ἔχει γαϊδούρι τόσο μεγάλο σὰν τὸ παπποῦ;